

Beperking van aanrijdingen met reeën in het Bergherbos

— Frank van Belle, Natuurmonumenten en Gerrit-Jan Spek, Spek Fauna-advies

Een beperking van het aantal aanrijdingen met reeën met zo weinig mogelijk afschot. Dat was de belangrijkste opdracht die Spek Fauna-advies meekreeg toen ze een Beheer- en Inrichtingsplan maakten voor het Bergherbos in Oost-Gelderland. De beheerder van het Bergherbos, Vereniging Natuurmonumenten, grijpt liever niet naar het geweer. Maar als er belangrijke motieven zijn, kan het zijn dat er geen andere keuze is. Dit wordt uitgedrukt met het ‘geen jacht, tenzij’-principe dat Natuurmonumenten al dertig jaar hanteert. Een van de redenen om toch tot afschot van reeën over te gaan kan het beperken van aanrijdingen met reeën zijn. In dit artikel pleiten we naast snelheidsbeperkende maatregelen en vegetatiebeheer voor een gericht afschot van niet-territoriale dieren in de buurt van de wegen, omdat die het grootste risico lopen aangereden te worden.

Voor veel Faunabeheereenheden is het beperken van aanrijdingen een motief om populaties reeën in aantallen te beperken, tot een niveau met een acceptabel aantal aanrijdingen, ofwel een draagkracht afgestemd op de verkeersveiligheid. De vraag is of via een andere aanpak, waarbij minder dieren hoeven te worden afgeschoten, het aantal aanrijdingen van 15 à 20 stuks per jaar kan worden verminderd. Om deze vragen te beantwoorden is de situatie ter plaatse onderzocht en geanalyseerd en is een toegesneden pakket maatregelen aanbevolen, dat specifiek gericht is op oplossing van het gesignaleerde probleem. Daarnaast zijn ook adviezen gegeven voor verbeteringen van de kwaliteit van het gebied als leefgebied voor reeën door extensivering van de bosontsluiting. Hiermee kan tevens de zichtbaarheid voor recreanten op een aantal daarvoor geschikte locaties verbeteren.

Het Bergherbos

Het Bergherbos (zie kaart) is een aangesloten natuurgebied van zo'n 2000 hectare. Naast het gevarieerde bos beheert Natuurmonumenten er een randzone van zo'n 200 hectare akkers en graslanden. Het Bergherbos is een grote kern bos- en natuurgebied binnen een door landbouw gedomineerd

landschap en omringd door bebouwing. Als leefgebied voor reeën is het een kerngebied binnen een groter leefgebied voor reeën (in dit deel van de Achterhoek en aangrenzend gebied in Duitsland). De mogelijkheden voor reeën om naar het westen, zuiden en noorden te trekken worden sterk beperkt door de snelwegen A12 en A18. De huidige uitwisselingsmogelijkheden voor reeën zijn er vooral in oostelijke richting.

Aantallen en terreingebruik reeën

Voor het advies zijn de tel-, afschot- en valwildgegevens van de afgelopen zes jaar verzameld. Het gebied is enkele dagen intensief bezocht om een goede indruk te krijgen van de aantallen, de verspreiding en het terreingebruik van reeën. Op basis van jaarrond waarnemingen van de beheerder is de reeënpopulatie de afgelopen jaren geschat op 50 tot 80 stuks. Het afschot is afgenomen van 24 tot 10 stuks per jaar. Het aantal geregistreerde verkeersslachtoffers varieert van 15 tot 25 stuks per jaar. De totale bekende sterfte varieert van 15 tot 45 stuks per jaar. Het is aannemelijk dat bij een extensief beheerde reeënpopulatie zoals deze, ook nog op andere manieren reeën dood gaan. De totale sterfte komt hiermee op het niveau van de voorjaarsstand en dat is biologisch natuurlijk onmogelijk. De voorjaarsstand moet hoger zijn dan hiervoor aangegeven. De ecologische draagkracht van het gebied wordt op basis van de nu vastgestelde biotoopsamenstelling en de jaarlijkse sterftecijfers veel hoger ingeschat: een populatie van circa 180 stuks is aannemelijk. Los van het exacte aantal reeën in het Bergherbos kan worden geconcludeerd dat het gehele geschikte leefgebied bezet is. Alleen in de extreem onrustige delen, zoals de hondenuitlaatplek ten noorden van de Peeskesweg, worden vrijwel geen sporen van aanwezigheid gevonden.

De zonering van het recreatief gebruik wordt vooral gestuurd door de ligging van de dorpen, de parkeerplaatsen en de gemarkeerde wandel-, fiets- en ruiterroutes. Hierdoor blijft de kern rustiger ten opzichte van de randgebieden. De padendichtheid (130 meter per hectare) is hoger dan de eisen van de Subsidieregeling Natuurbeheer (80 meter per hectare voor het pluspakket recreatie). Een lagere padendichtheid kan de kwaliteit van de leefsituatie van storingsgevoelige fauna zoals roofvogels en reeën verbeteren. Vanwege de rijke structuren en de weelderige vegetatie is de zichtbaarheid

van reeën in het bos beperkt. De beleefbaarheid van reeën voor recreanten kan goed verhoogd worden door in bosranden kleine rustgebieden te maken. Reeën treden dan makkelijk uit de dekking en zijn op graslanden en akkers goed te zien.

Uit het veldonderzoek bleek dat er drie gebieden zijn met extreem veel reeënsporten in de vorm van krabplaatsen en veegbomen. Hier verzamelen zich kalveren en jaarlingen nadat ze uit het ouderlijk territorium zijn verstoten. Deze concentratiegebieden liggen tegen de weggedeelten waar de meeste aanrijdingen plaatsvinden (zie tabel).

De landbouwgronden rond het bos zijn grotendeels in beheer bij Natuurmonumenten. Het huidige akkerbeheer met graanverbouw in de randzone van het Bergherbos verhoogt de draagkracht van het gebied voor reeën. Het levert voedsel in de winter en de nawinter wanneer reeën niet territoriaal leven en dus gezamenlijk het aanwezige voedsel kunnen delen. Ook vergroot de schil met akkers rondom het Bergherbos tijdelijk het leefgebied in de periode dat maïs en graan dekking biedt. Het

bosbeheer van de laatste jaren zorgt met zijn intensieve uitkap voor veel licht op de bodem met als gevolg meer voedsel en meer dekking. De draagkracht van het bos voor reeën neemt dus toe.

Analyse knelpunt verkeer en reeën

Op de wegen die het Bergherbos doorsnijden worden circa twee keer zoveel reeën aangereden dan op de wegen grenzend aan het Bergherbos. De drie grootste knelpuntwegen zijn de Peeskesweg, de Drieheuvelenweg en de N 335 (Beekseweg/Arnhemseweg). Samen zijn deze wegen verantwoordelijk voor 75% van alle aanrijdingen in het gebied. De verdeling van de aanrijdingen met reeën vertoont een vrij normaal beeld. In vergelijking tot de Veluwe neemt het aantal aanrijdingen in het voorjaar eerder toe, namelijk in maart. Ook de piek ligt een maand eerder, namelijk in april en niet in mei zoals op de Veluwe. Deze piek is goed verklaarbaar vanuit de leefwijze, namelijk de uitstoot van subadulte reeën. Het is aannemelijk dat het hier om jonge reeën gaat die het Bergherbos verlaten. Meer duidelijkheid hierover kan worden verkregen door een uitgebreidere registratie van verkeersslachtoffers. Een tweede, minder

hoge piek treedt op in de maanden september, oktober en november. Deze piek valt samen met de oogstperiode van maïs. Reeën die in de zomer in de maïspercelen zijn gaan wonen, worden door de oogst verjaagd. De mobiliteit die dat oplevert zorgt voor een toename van aanrijdingen.

Overzicht verkeersslachtoffers

Op een aantal wegen, waaronder de grootste knelpuntwegen, zijn in het verleden al maatregelen genomen om het aantal aanrijdingen met reeën te beperken, zoals een lagere maximumsnelheid op de Peeskesweg en de Hooglandseweg, het plaatsen van wildspiegels (Peeskesweg), het plaatsen van wildreflectoren (N335) en het plegen van afschot. Uit de beschikbare gegevens van de aanrijdingen is geen effect waar te nemen van deze maatregelen.

In de literatuur wordt een groot aantal maatregelen aangedragen om aanrijdingen met wild te voorkomen. Er is in diezelfde literatuur naar de effectiviteit van deze maatregelen gekeken. Op basis van deze beoordeling worden voor het Bergherbos de volgende maatregelen

Het Bergherbos in zijn omgeving.

Tabel Wegen en aanrijdingen 1999 - 2005

Aangegeven zijn de concentratiepunten van reeënnactiviteit en tevens van geregistreerde verkeersslachtoffers.

Weg	Nr	Totaal 6 jaar	%	Aangrenzend of doorsnijdend
Peeskesweg		34	26%	Doorsnijdend
Drieheuvelenweg	N316	26	20%	Doorsnijdend
Beekseweg	N335	26	20%	Doorsnijdend
Arnhemseweg	N335	12	9%	Aangrenzend
Berkenlaan		8	6%	Aangrenzend
Oude Arnhemseweg	N812	5	4%	Aangrenzend
Hooglandseweg	N815	4	3%	Aangrenzend
Zeddamsseweg	N815	4	3%	Aangrenzend
Bijvanck		2	1%	Aangrenzend
Eltenseweg Stokkum		2	1%	Doorsnijdend
Kastanjelaan		2	1%	Aangrenzend
Bosweg		1	1%	Aangrenzend
Eltenseweg		1	1%	Aangrenzend
Eltenseweg Beek		1	1%	Aangrenzend
Kilderseweg		1	1%	Aangrenzend
Oude Eltenseweg		1	1%	Aangrenzend
Oude Tramweg		1	1%	Aangrenzend
		131	100%	

voorgesteld: snelheidsreductie, toegesneden vegetatiebeheer en toegesneden afschot van risicovolle reeën (kalveren en eenjarigen) langs wegen.

Snelheidsreductie

De meest effectieve maatregel om het aantal aanrijdingen te laten verminderen is een reductie van de maximumsnelheid tot maximaal 60 kilometer per uur, vanaf de avondschemering tot 's ochtends 8:00 uur. Omdat snelheidsbeperking door middel van borden onvoldoende werkt, wordt in het advies gepleit voor snelheidsreductie door middel van weginrichting, bijvoorbeeld met drempels of bochten. Voor de afzonderlijke wegen zijn de volgende maatregelen voorgesteld:

Peeskesweg Handhaven snelheidslimiet van 60 km/u door aanvullende snelheidsremmende inrichtingsmaatregelen in het traject waar veel aanrijdingen plaatsvinden.

Drieheuvelenweg N316 bij Zeddum De N316 bij Zeddum houdt een hoofdfunctie voor het verkeer. Hierdoor zal de N316 ook in de toekomst een belangrijke barrière blijven tussen het Bergherbos en het leefgebied Gendringen / Oude IJssel.

Drieheuvelenweg N316 bij 's Heerenberg In samenhang met het realiseren van rondwegen rond 's Heerenberg de Drieheuvelenweg afwaarderen tot een lokale weg met een snelheidslimiet van 60 km/u. en het treffen van bijbehorende inrichtingsmaatregelen.

Arnhemseweg / Beekseweg N335 Maximum snelheid verlagen van 80 km/u naar 60 km/u, aangevuld met snelheidsremmende inrichtingsmaatregelen.

Zeddumseweg / Hooglandseweg N815 Handhaven maximum snelheid van 60 km/u.

Toegesneden vegetatiebeheer

Het bosbeheer is in het Bergherbos gericht op ontwikkeling van een structuurrijk gevarieerd bos. Wanneer langs de wegen schaduwboomsoorten als beuk worden bevoordeeld, ontstaat

daar een bos zonder bodemvegetatie. Dit is een voor reeën als leefgebied minder aantrekkelijk bostype. Als bijkomend voordeel geldt dat in een hol beukenbos dier en weggebruiker elkaar beter kunnen waarnemen.

Toegesneden afschot

Met een toegesneden afschot wordt bedoeld: alleen daar ingrijpen waar de problemen zich voordoen. In het geval van de verkeersveiligheid in het Bergherbos gaat het om niet-territoriale dieren in de nabijheid van wegen. Dit zijn de kalveren en de eenjarigen. Deze vertonen een natuurlijk dispersiegedrag en lopen een grote kans om aangereden te worden. Voorgesteld wordt alleen afschot te plegen onder deze categorie dieren in de onmiddellijke nabijheid van de weg. Afschot vroeg in het seizoen is het meest effectief; bij voorkeur in september voor kalveren en eenjarigen en in april en mei voor eenjarigen. Dit wijkt af van de toegestane afschotperiode; hiertoe moet een aanvulling van de ontheffing worden aangevraagd.

In de reeënpopulatie in de rest van het gebied wordt niet ingegrepen. Het principe hierachter is: verstoor niet de sociale organisatie van de territoriumhoudende dieren. Deze reeën kennen hun leefgebied. Ze hebben ervaring met de wegen en zorgen ervoor dat er geen nieuwe onervaren reeën bezit kunnen nemen van het territorium. De voorgestelde aanpak heeft geen effect op de populatiegrootte binnen het Bergherbos. Een dergelijke aanpak van toegesneden afschot is elders al eens succesvol toegepast om eikenverjonging op gang (door de vraatlijn heen) te krijgen.

Conclusies

Uit het onderzoek komt naar voren dat de tot op heden genomen maatregelen geen aantoonbaar effect hebben gehad. Dat geldt zowel voor de genomen verkeersmaatregelen als voor het traditionele populatiebeheer. Het populatiebeheer was gebaseerd op een onderschat aantal reeën, en niet gericht op de locaties en categorieën dieren waar de problemen zich voordoen.

Ook blijkt dat vele factoren een invloed hebben op het aantal aanrijdingen met reeën in het Bergherbos en dat van een hierop gerichte aanpak het meeste effect verwacht mag worden. Het aantal aanrijdingen zou sterk beperkt kunnen worden door het treffen van verkeers- en inrichtingsmaatregelen op de wegen met de meeste aanrijdingen. Daarbij moet de snelheid teruggebracht worden tot 60 kilometer per uur. Handhaving kan het beste geschieden door fysieke inrichtingsmaatregelen: bochten en drempels.

Daarnaast wordt geadviseerd op enkele specifieke locaties en in specifieke perioden een afschot van niet-territoriale reeën te plegen. Uit analyse van de verkeersslachtoffers en het terreingebruik door reeën is gebleken dat er een samenhang is tussen de concentratieplekken van reeën en de locaties met veel aanrijdingen. Een gericht afschot van niet-territoriale dieren die zich nabij wegen ophouden lijkt een effectieve methode om het risico van aanrijdingen te beperken. Verder kan de kwaliteit van het Bergherbos als leefgebied voor reeën worden verbeterd en de zichtbaarheid van de reeën voor het publiek worden bevorderd door het verminderen van de padendichtheid. Ook zou de reeënpopulatie veel baat hebben bij veilige verbindingsmogelijkheden met omringen de natuurgebieden.

Natuurmonumenten zal de adviezen ter harte nemen en zal de gewenste maatregelen de komende jaren zelf uitvoeren of zich inzetten om ze te laten uitvoeren. Na enkele jaren zal blijken of de ontwikkelde aanpak in de praktijk werkt.

Frank van Belle, Vereniging Natuurmonumenten, regio Gelderland, F.vanBelle@Natuurmonumenten.nl
Gerrit-Jan Spek, Spek Fauna-advies, info@spekfauna-advies.nl

